

Nr 224.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen; gifven Stockholms slott den 26 april 1912.

Under åberopande af bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsförmen, föreslå Riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Gust. Sandström.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Häri genom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskildt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att öfvertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskildt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagdt är, må ej åtalas af allmän åklagare, där ej målsäganden angifver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas af annan än målsägande.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 29 mars 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet *Sandström* anförde:

»De försök, som inom olika länder hittills blifvit gjorda att genom lagstiftning reglera förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, hafva haft till ett af sina hufvudsakligaste syften att bevara den arbetsfred, som är en nödvändig förutsättning för näringslivets bestånd och fortsatta utveckling. En betydande del af nämnda lagstiftningsarbete har därför varit ägnad frågan om förekommande eller inskränkande af arbetsinställelser. Därvid har man fortgått på två olika vägar. Antingen har man uppställt förbud mot arbetsinställelser eller därmed sammanhängande företeelser samt för öfverträdelse af förbudet stadgat viss påföljd, straff eller skadestånd, eller ock har man sökt att förebygga arbetsinställelser genom att anvisa sätt, på hvilka uppkomna tvister skulle kunna lösas i annan ordning än genom öppen strid.

De till förstnämnda grupp hörande stadganden äro till stor del ägnade frågan om tvång mot arbetsvilliga. Utgången af en strejk är ju i väsentlig mån beroende af förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å arbetskraft, användbar uti ifrågavarande produktionsgren. Därest strejkande skola lyckas genom arbetsinställelsen genomdrifva sina fordringar, måste de därför i största möjliga omfattning hindra arbetsgifvaren från att finna ersättare för de strejkande. Att de strejkande därvid äro berättigade att genom fredlig öfvertalning eller öfverhufvud genom rättsenliga medel påverka dem, som träd eller ämna träda i deras ställe, synes numera öfverallt vara erkänt. Om de strejkande däremot göra sig skyldiga till rättsstridiga tvångsåtgärder mot de arbetsvilliga, komma gifvetvis vederbörande lagstiftnings generella stadganden angående dylika åtgärder att träda i tillämpning. Åtskilliga länders lagstiftningar innehålla emellertid äfven specialstadganden, som uttryckligen afse endast tvångsåtgärder mot arbetsvilliga. Så är förhållandet med Tysklands, Österrikes, Ungerns, Frankrikes, Belgiens, Italiens, åtskilliga schweiziska kantoners samt Rysslands lagstiftningar. Anmärkningsvärdt är dock, att de modernaste lagarbetena, såsom norska strafflagen samt de österrikiska och schweiziska förslagen, uttryckligen tagit afstånd från denna ståndpunkt.

Vår lagstiftning innehåller i 15 kap. 22 § strafflagen ett särskildt stadgande angående tvång mot arbetsvilliga. Ursprungligen lydde nämnda paragraf sålunda: »Tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskildt belagd är.» Redan med denna lydelse fick lagrummet användning företrädesvis å sådana fall, i hvilka någon tvingat annan att delta i arbetsinställelse. Så blef förhållandet framför allt sedan sistnämnda fall ställts under offentligt åtal. Från början stadgades i 24 § i samma kapitel, att brott, som i 22 § sagdt vore, ej finge åtalas af allmän åklagare, där ej målsäganden angäfve det till åtal. Från denna princip gjordes emellertid undantag genom lagändringar 1893 och 1897. Genom lag den 9 juni 1893 erhöll 15 kap. 24 § sådan lydelse, att brott, som i 22 § omförmäldes, fölle under offentligt åtal, därest genom brottet någon tvingats att delta i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet, och genom lag den 28 maj 1897 undergick lagrummet ytterligare sådan ändring, att allmän åklagare blef berättigad att å tjänstens vägnar åtala brott enligt 22 § äfven i det fall att genom brottet någon hindrats att öfvertaga erbjudet arbete. Någon ändring af 22 § hade dittills icke ägt rum. Vid 1899 års riksdag väcktes emellertid inom andra kammarerna en motion, däri föreslogs, att till 22 § skulle fogas ett nytt moment af följande lydelse: »Lag samma

vare, där man, på sätt nu är sagdt, försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete». I sammanhang därmed föreslogs i motionen jämväl, att 24 § skulle, så vidt den hänförde sig till 22 §, erhålla följande ändrade lydelse: »Brott, som i 22 § 1 mom. sagdt är, må ej åtalas af allmän åklagare, där ej målsäganden angifver det till åtal eller ock genom brottet någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att öfvertaga erbjudet arbete». Lagutskottet hemställde, att riksdagen ville för sin del antaga det i motionen framlagda lagförslag och denna hemställan bifölls äfven af båda kamrarna. Den 10 juli 1899 blef förslaget upphöjdt till lag. Under det att förut det brott, hvarom förmäles i 22 §, straffats allenast såsom fullbordadt, blef genom nämnda lagändring äfven försök till tvång kriminaliseradt, dock endast i det fall att tvångsförsöket ägde sammanhang med arbetsinställelse. Dylikt tvångsförsök belades därjämte med samma straff, som fullbordadt brott eller högst straffarbete i två år. Därigenom att vidare tillämpligheten af 24 § inskränktes till 22 § 1 mom. kom för det i sistnämnda paragrafs andra moment afhandlade försöksbrottet att gälla bestämmelsen i 19 § 2 mom. af förordningen om strafflagens införande, att under allmänt åtal höra alla brott, som ej i lag äro uttryckligen undantagna.

Mot de lagändringar, för hvilka jag nu redogjort, uttalades redan från början starka betänkligheter. Särskildt röntes det vid 1899 års riksdag framlagda förslag starkt motstånd. I andra kammaren afgåfvos för detsamma endast 108 röster, under det att 93 röster afgåfvos för afslag. Då högsta domstolen sedermera hördes öfver förslaget, blef detsamma ej tillstyrkt af någon ledamot. Efter en utförlig kritik af de grunder; på hvilka förslaget hvilade, förenade sig fem justitieråd i hemställan att detsamma icke måtte stadfästas och öfriga två justitieråd afstyrkte att förslaget i dess då föreliggande form blefve gilladt. Under de år, som sedan dess förflutit, har ifrågavarande lagstiftning långt ifrån lyckats tillvinna sig ökad förtroende. Tvärtom synes den uppfattning hafva alltmera stadgat sig, att åtminstone genom 1899 års lagändring begåtts ett misstag, som borde rättas. En vid 1904 års riksdag inom andra kammaren framlagd motion, däri hemställdes, att riksdagen måtte för sin del besluta, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skulle åter erhålla samma lydelse, som de hade före sanktionerandet af den nya lydelsen den 10 juli 1899, samlade sålunda i andra kammaren 102 röster mot 116, som afgåfvos för afslag. Motionen förnyades sedermera vid riksdagarna 1908, 1910 och 1911 utan att dock vinna bifall. Vid sistnämnda riksdag framkommo emellertid äfven åtskilliga förslag, som icke i likhet med senast omnämnda motion afsågo ett upp-

häfivande af de genom 1899 års lag införda stadganden utan allenast en mer eller mindre genomgripande ändring af dem, i syfte att bringa dem i närmare öfverensstämmelse med de i vår strafflag i öfrigt gällande principer. Ett af dessa förslag, framlagdt i en i andra kammaren väckt motion, blef med en af motionären under öfverläggningen föreslagen ändring antaget af andra kammaren och synes äfven i första kammaren, ehuru det därstädes afslogs, hafva tillvunnit sig sympatier, Förslaget innebar, att det straffbara försöket utvidgades till motsvarighet emot hela det fullbordade brottet, att straffet för försök sänktes samt att åtalsrätten begränsades.

Redan de yttre fakta, för hvilka jag nu redogjort, synas mig innebära en maning till statsmakterna att taga under öfvervägande, huruvida bestämmelserna i strafflagens 15 kap. 22 och 24 §§ alltjämt böra bibehållas i sin nuvarande affattning. Jag har på grund däraf låtit inom justitiedepartementet af tillkallad sakkunnig person verkställa en utredning af frågan. Därvid hafva tjänat till ledning dels förhandlingarna i riksdagens kamrar, dels ock en undersökning af samtliga de mål angående brott af nu ifrågavarande slag, som efter det att 1899 års lag börjat tillämpas fullföljts till högsta domstolen. Dessa mål uppgå till ett antal af allenast 38 och då i ett af dessa de tilltalade sakfälldes för flera konkurrerande brott, därvid särskildt straff ej skulle ådömas för frihetsbrottet utan detta endast verka såsom försvårande omständighet, har vid berörda undersökning ytterligare bortsetts från detta. Det föreliggande materialet är således alltför begränsadt för att lämna någon allsidig bild af underrätternas lagtillämpning på detta område men har dock visat sig vara tillräckligt för att låta vissa brister hos densamma framstå i tämligen bjärt dager. Sedan utredningen af frågan i dess helhet nu blifvit slutförd, anhåller jag att få inför Eders Kungl. Maj:t anmäla ärendet.

De anmärkningar, som framställts mot stadgandet i 22 § 2 mom., kunna sammanföras under följande synpunkter. Enligt vår strafflag är försök till brott i regel straffritt; utom det i nämnda lagrum omförmälda fall har nämligen vår strafflag med straff belagt endast försök till förräderi, mord, förgiftning, fosterfördrifning, våldtäkt, mordbrand och vissa därmed likställda brott, rån och fånges löstagande med våld. Redan det förhållande, att det i 15 kap. 22 § beskrifna brott upptagits inom ett så ytterst begränsadt undantagsområde, är i och för sig anmärkningsvärdt. Ännu mera påfallande är att nu ifrågavarande försöksbrott ej motsvarar hela området för det fullbordade brottet utan begränsats till de fall, att man försöker tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbete eller att öfvertaga erbjudet arbete. Nämnda

syfte har således ansetts vara mera farligt och förkastligt än alla andra, som kunna förekomma. Och slutligen har det sålunda bestämda försöket i fråga om straffet likställts med det fullbordade brottet. Ett misslyckadt försök att genom hot utpressa penningar eller att genom våld eller hot tvinga annan att begå mord, stöld eller annat brott är såsom sådant straffritt, under det att ett misslyckadt försök att genom våld eller hot förnå någon till deltagande i arbetsinställelse redan i och för sig skall icke blott straffas utan kan i likhet med det fullbordade brottet medföra straffarbete i två år.

Till nu gjorda anmärkningar kommer ytterligare den, att brottsbeskrifningen i lagrummet ej lämnar tillräcklig ledning för bedömandet af frågan, huruvida i ett konkret fall en brottslig handling föreligger eller icke. Detta gäller framför allt beträffande hotet. I vissa andra stadganden i strafflagen, hvilka kriminalisera användandet af hot, är detta begrepp närmare bestämdt antingen så, att hotet förklarats skola innebära trängande fara, eller så, att det skall vara hot med brottslig gärning. I förevarande lagrum lämnas hotet däremot alldeles obestämdt och då vid bedömandet af dess straffbarhet icke heller såsom vid fullbordadt tvång ledning kan erhållas af det faktum, att den afsedda effekten uttvingats, kan tydligen vid ifrågavarande stadgandes handhafvande mera än eljest möta svårighet att af omständigheterna vid förbrytelsens begående finna säkra kännetecken, utvisande huruvida allvar och brottslig afsikt varit förbundna med gärningen. Redan vid granskningen af förslaget till 1899 års lagändring blef äfven af högsta domstolen anmärkt, att närmare bestämmelse borde meddelas, huru sådant hot, som här afsåges, skulle vara beskaffadt, enär det eljest skulle kunna inträffa, att personer komme att åtalas och dömas för åtgärder, hvilka i allmänhet anses fullt befogade eller som varit af beskaffenhet att ej den ringaste fara för effektens inträdande uppstått. De farhågor, åt hvilka sålunda gafs uttryck, hafva till fullo bekräftats. Af de till högsta domstolen fullföljda trettiosju målen har sålunda i nio fall, i hvilka underdomstol dömt tilltalad till straff enligt 22 § 2 mom., antingen redan hofrätt eller ock högsta domstolen förklarat den tilltalade icke hafva gjort sig skyldig till brott enligt nämnda lagrum. I ännu större omfattning hafva naturligtvis misstag blifvit begångna af allmänna åklagarna. I ett mycket stort antal fall hafva personer ställts under tilltal för handlingar, som svårigen skulle ansetts brottsliga, därest de icke ägt sammanhang med arbetsinställelse, och säkerligen har icke inom något annat område af strafflagen så många åtal befunnits obefogade och till följd däraf ogillats, som fallet varit inom nu ifrågavarande. I sammanhang med 1909 års storstrejk skedde sålunda åtal för 183 tvångsbrott

mot arbetsvilliga. I fråga om 42 af dessa saknas upplysning angående målets utgång men af öfriga 141 mål blefvo de tilltalade frikända redan af underrätten i icke mindre än 46 mål, motsvarande ungefär 33 %, under det att motsvarande procent beträffande samtliga öfriga åtalade brott och förseelser, som föröfvats i samband med konflikten (våld mot polisman, uppmaning till brottslig handling och annat brott mot offentlig myndighet, beträdande af fridlyst område, deltagande i förbjuden folksamling eller demonstration, olaga försäljning af brännvin med flera brott och förseelser, tillhoppa 618), såvidt af tillgängliga uppgifter kunnat inhämtas, utgjorde endast 14. Det okritiska sätt, hvarpå allmänna åklagarna sålunda handhaft och alltjämt handhafva stadgandet, innebär så mycket större vådor för rättssäkerheten, som lagrummets straffsats medgifver sådan häktningsrätt, som omförmäles i 19 § 6 mom. 1 st. i förordningen om strafflagens införande, och denna rätt äfven tagits i anspråk i betydande omfattning. I de till högsta domstolen fullföljda trettiosju målen har sålunda häktning ägt rum i sjutton fall, därvid tillhoppa fyrtiosex personer häktats. Ingen af dessa har af domstolarna ansetts böra kvarblifva i häkte till dess målet blifvit slutligen afgjort, utan har i alla fall utom två redan underrätten och i sistnämnda två fall hofrätten förordnat om den eller de häktades lösgifvande. I de flesta fall har dylikt förordnande skett redan vid första rannsakingen. Af de häktade blefvo icke mindre än sju slutligen dömda endast till bötesstraff och två fullständigt frikända; af dessa senare hade en hållits häktad en månad.

Sammanfattar man hvad jag i det föregående anför, kan först och främst fastslås, att 15 kap. 22 § 2 mom. utgör ett undantagsstadgande, som saknar hvarje motsvarighet inom vår strafflagstiftning. Denna anmärkning träffar lagrummet redan på grund af det från eljest gällande principer afvikande sätt, hvarpå det behandlat försöket. Därigenom att stadgandet afser endast tvångsförsök mot arbetsvilliga och således ej kan drabba andra än kroppsarbetare eller dem, som ställa sig solidariska med dessa, har det ytterligare erhållit karaktären af klasslag i den mening att det strider mot principen om allas likhet inför lagen. Häri ligger det fundamentalt oriktiga. Redan blotta tillvaron af ett bristfälligt och ensidigt undantagsstadgande på den sociala strafflagstiftningens område innebär en allvarlig samhällsfara såsom ägnad att försvaga förtroendet till lagstiftningens opartiskhet och att väcka split mellan samhällsklasserna. Det förhållande att stadgandet, enligt hvad jag i det föregående påvisat, i stor omfattning föranlett åklagare och underdomstolar till åtgärder och domslut, hvilka vid pröfning blifvit till sin laglighet underkända, måste äfven gifvetvis i sin mån verka undergräfvande på aktningen för lag och myndigheter. En

ändring af stadgandet synes därför icke längre böra uppskjutas. Huru genomgripande denna kan göras, beror tydligen i första hand på, i hvad mån ändringen skulle medföra en minskning i det rättsskydd, som stadgandet i sin nuvarande affattning gifver arbetsvilliga gentemot kränkningar af deras arbetsfrihet. Jag skall därför till att börja med undersöka denna fråga.

Utom 15 kap. 22 § 2 mom. kunna följande lagrum tillämpas å tvångsförsök mot arbetsvilliga. Därest såsom tvångsmedel användts våld och detta innefattat misshandel, kan detsamma straffas enligt strafflagens 14 kapitel, i hvars 13 § utsättes straff jämväl för sådan uppsatlig misshandel, hvarå ingen eller ringare skada följt. Därest våldet åter är af sådan beskaffenhet, att det ej kan betraktas såsom misshandel — t. ex. om man mot en persons vilja fasthåller honom eller bär honom från en plats till annan — synes ett fullbordadt brott enligt 15 kap. 22 § 1 mom. föreligga, i det att gärningsmannen i dylikt fall tvungit annan att något tåla eller underlåta. Försök att medelst hot tvinga annan till något kan åter i de flesta fall straffas enligt 15 kap. 23 §, som stadgar straff för den, som muntligen eller skriftligen hotar annan med misshandel eller brottslig gärning på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning är att befara, att hotet verkställas skall. Enligt nu nämnda lagrum kan således strafffrihet för tvångsförsök inträda endast i sådana fall, i hvilka försöket föröfvats medelst hot af sådan beskaffenhet, att hotet ej faller under 15 kap. 23 §. De straffbara fallen kunna åter drabbas af fullt tillräckliga straff genom tillämpning af stadgande i 14 kap. eller af 15 kap. 23 §. Redan enligt 14 kap. 13 § liksom enligt 15 kap. 23 § ingår nämligen i straffsatsen äfven fängelse i högst sex månader.

En granskning af den tillämpning, som 15 kap. 22 § 2 mom. erhållit inom lagskipningen, skall till fullo visa, i hvilken ringa utsträckning stadgandet bereder arbetsvilliga ökad rättsskydd. I de af mig förut omförmälda mål, som vid förevarande utredning varit föremål för undersökning, har i de flesta såsom tvångsmedel användts misshandel eller muntligt hot om misshandel. Samtliga dessa fall skulle sålunda varit straffbara enligt någon paragraf i 14 kap. eller enligt 15 kap. 23 §. I samtliga fallen skulle jämväl det utdömda straffet kunnat ådömas enligt något af sistnämnda lagrum. I de fall, då endast 15 kap. 22 § 2 mom. åberopats, har nämligen straffet af högsta domstolen ofta bestämts till böter och då frihetsstraff ådömts, har detta bestämts till fängelse i en, två eller högst tre månader. Redan enligt 14 kap. 13 § eller 15 kap. 23 § skulle således mycket väl en straffkvantitet af tre månaders fängelse kunnat utdömas,

om man ock måste medgifva, att ett dylikt resultat af straffmätningen faller sig naturligare, då den straffram, inom hvilken straffet skall bestämmas, är så vidsträckt som den i 15 kap. 22 § 2 mom., hvilken omfattar jämväl straffarbete i högst två år. Hvad därefter angår de fall, i hvilka det använda tvångsmedlet utgjorts af våld, som icke innefattar misshandel, kan såsom typiskt exempel anföras följande fall. Under pågående strejk vid en fabrik hade från denna afsändts ett med varor lastadt arbetsåkdon, å hvilket befunnit sig utom kusken några arbetare, som ej deltog i strejken. Åtskilliga strejkande, som varit samlade å vägen, hade då omringat åkdonet, stannat hästarna samt sökt rycka ned de åkande arbetarna och kusken. Därest det våld, de strejkande för detta ändamål använde, icke tillfogat de våldförda vare sig skada eller smärta, skulle ju stadgandena i 14 kap. ej varit tillämpliga. Fränsedt att gärningen skulle kunnat bestraffas såsom förargelseväckande beteende — och så äfven bedömdes af underrätten — skulle densamma i saknad af stadgandet i 22 § 2 mom. emellertid ingalunda gått straffri. Tvärtom synes gärningen mycket väl kunna inpassas under den i 22 § 1 mom. upptagna brottsbeskrifningen och densamma sålunda kunna bedömas såsom ett fullbordadt brott, genom hvilket någon tvungits att något underlåta eller tåla. Äfven i dylika fall är sålunda stadgandet i 22 § 2 mom. obehöfligt. Det återstår att undersöka sådana fall, i hvilka såsom tvångsmedel användts hot, som ej faller under brottsbeskrifningen i 15 kap. 23 §. Här fordras, att hotet skall hafva skett muntligen eller skriftligen, hafva gått ut på misshandel eller (annan) brottslig gärning samt hafva skett på sådant sätt eller under sådana omständigheter, att anledning varit att befara, att detsamma skulle verkställas. Sistnämnda fordran torde i de fall, om hvilka här är fråga, så godt som alltid kunna anses uppfylld och sålunda icke innebära någon inskränkning i lagrummets användbarhet vid försök till tvång mot arbetsvilliga. Genom fordran på att hotet skall hafva skett muntligen eller skriftligen uteslutes däremot lagrummets tillämplighet å sådana fall, i hvilka den brottsliga afsikten tillkännagifvits genom åtbörder. Om en folkmängd förföljer och våldsamt tränger på en arbetsvillig under åtbörder, som omisskännligen gifva uttryck åt afsikt att misshandla, kunna deltagarna sålunda ej straffas enligt 15 kap. 23 § men väl enligt 22 § 2 mom. Exemplet torde dock vara af tämligen teoretisk natur, ty vid dylikt tillfälle torde väl så godt som alltid fallas yttranden af innehåll att bringa fallet under 23 §. Under alla omständigheter synes gärningen kunna bedömas såsom förargelseväckande beteende, ofta nog till och med såsom upplopp. Hvad slutligen angår den i 23 § uppställda fordran på att det, hvarmed hotas, skall vara en brottslig gärning, synes icke heller detta rekvisit göra lagrummets tillämplig-

hetsområde afsevärdt mindre än det, som tillkommer 22 § 2 mom. Visserligen lämnas i sistnämnda stadgande begreppet hot fullkomligt obestämdt men genom lagskipningen har detsamma erhållit en begränsning, som bragt det ytterst nära det i 23 § beskrifna hotet. I ett fall, hvars detaljer i detta sammanhang ej äga något intresse, har sålunda tilltalad blifvit af högsta domstolen frikänd på den grund att hvad i målet förekommit icke innefattade laga bevisning därom, att den tilltalade genom hot med *brottslig eller eljest lagstridig* handling försökt tvinga målsäganden till deltagande i arbetsinställelse. Samma princip torde hafva legat till grund för afgörandet af vissa fall, i hvilka tvångsförsök mot arbetsvillig skett i den form att till honom öfverlämnats skriftligt meddelande, att han skulle anses eller behandlas såsom strejkbrytare, därest han fortsatte arbetet. Innebörden af dylikt hot torde vara den, att den arbetsvillige skall anses såsom dålig kamrat och på grund däraf uteslutas från såväl umgänge som arbetsgemenskap med sina yrkeskamrater samt på allt sätt trasseras. Ett meddelande af nämnda innehåll innefattar således icke i och för sig ett hot med brottslig gärning och faller sålunda icke under 23 §. I dylika fall synes emellertid icke heller 22 § 2 mom. vara tillämpligt. Åtminstone synes högsta domstolens lagtillämpning alldeles bestämdt gå i denna riktning. I det fall, som tidigast blef föremål för högsta domstolens pröfning, hade den tilltalade utskrifvit och till målsäganden öfverlämnat ett meddelande af innehåll, att enligt fackföreningens beslut målsäganden skulle anses såsom strejkbrytare, därest han fortsatte arbetet. Den tilltalade uppgaf emellertid, att fackföreningens nämnda beslut föranledts däråf att målsäganden ansett sig ej vara strejkbrytare, enär han ej tillhörde fackföreningen, och att beslutet delgifvits målsäganden allenast i syfte att upplysa honom om hans missuppfattning. Högsta domstolen yttrade, att enär den tilltalade icke emot hvad af honom uppgifvits angående anledningen till fattandet af ifrågakomna fackföreningsbeslut och öfverlämnandet till målsäganden af protokollsutdrag om beslutet kunde anses i målet öfvertygad att hafva gjort sig skyldig till straffbart hot mot målsäganden, befriades den tilltalade från det honom i målet ådömda straff. Detta utslag berättigar tydligen icke till några mera generella slutsatser i ofvannämnda riktning utan synes snarare gifva vid handen, att förfarandet skuile ansetts brottsligt, därest det haft karaktären af tvångsförsök. I två senare fall synes däremot en annan uppfattning hafva kommit till uttryck. I det ena af dessa fall hade till en arbetare, som under pågående strejk fortsatt arbetet, öfverlämnats en skrifvelse, däri arbetaren uppmanades att upphöra med arbetet, »om han vore mån om sin heder; eljest blefve han prickad» i vissa uppgifna tidningar. Den

tilltalade hade deltagit i beslut om skrifvelsens öfverlämnande samt varit närvarande vid densammas afsändande. I detta fall förelåg ostridigt ett hot i syfte att förmå den arbetsvillige till deltagande i strejken och underdomstolarna dömde äfven den tilltalade till ansvar enligt 15 kap. 22 §. Högsta domstolen yttrade däremot, att enär genom hvad i målet förekommit den tilltalade icke kunde anses öfvertygad att i åtalade hänseendet hafva gjort sig skyldig till brottsligt förfarande, befriades han från ansvar i målet. I ett tredje, helt nyligen afgjort fall, hade enligt uppdrag af vederbörande fackförenings styrelse en af de tilltalade utskrifvit och båda de tilltalade i närheten af den fabrik, vid hvilken strejk pågick, uppsatt anslag af innehåll, att fabriken förklarades i blockad, afvensom att de, som innehade eller komme att taga anställning vid fabriken, skulle betraktas sasom strejkbrytare och behandlas därefter samt deras namn offentliggöras i tidningarna. Underrätten och hofrätten dömde de tilltalade till ansvar enligt 15 kap. 22 § 2 mom. Högsta domstolen yttrade däremot, att enär sådana omständigheter icke visats hafva varit för handen, att de tilltalade genom anslående af ifrågavarande blockadmeddelande kunde anses hafva gjort sig skyldiga till hot *af beskaffenhet att för dem medföra ansvar*, förklarades den mot dem i målet förda talan icke kunna bifallas. Därest de nu senast refererade utslagens tämligen kasuistiska motiveringar kunna betraktas sasom uttryck för en och samma princip, torde denna vara just den, som uttryckligen uttalats i det ofvan först återgifna utslaget, eller att hotet skall afse brottslig eller eljest lagstridig handling för att kunna drabbas af straff enligt 22 § 2 mom. Genom en dylik inskränkning af begreppet hot har ju i själfva verket gränsen mot 23 § blifvit så godt som utplånad. Skillnaden i detta hänseende mellan de båda lagrummens tillämplighet blir endast den, att enligt 23 § blott sådana fall, i hvilka hotats med brottslig gärning, men enligt 22 § 2 mom. äfven fall, i hvilka hotats med gärning, som icke är brottslig men dock lagstridig — t. ex. lagstridig uteslutning ur sjukkasse — kunna drabbas af straff. I sistnämnda fall kan således stadgandet i 22 § 2 mom. medföra ökad rättsskydd utöfver det, som gifves redan i 23 §. Dylika fall torde emellertid vara ytterst sällsynta, om de ens förekomma mellan strejkande och arbetsvilliga.

Den gjorda undersökningen synes således gifva vid handen, att vår strafflagstiftning, i saknad af stadgandet i 22 § 2 mom., skulle lämna praktiskt sedt samma skydd åt arbetsvilliga, som därest nämnda stadgande får kvarstå oförändradt. Vid sådant förhållande synes den lagändring, som jag i det föregående påvisat vara nödvändig, enklast och naturligast kunna ske på det sätt, att andra momentet i 22 § fullständigt borttages.

Att jag det oaktadt icke finner mig böra hemställa om fullständigt upphäfvande af nämnda stadgande, beror uteslutande därpå att en dylik hemställan för närvarande icke synes hafva utsikt att vinna riksdagens bifall. De förslag i sådan riktning, som upprepade gånger varit föremål för riksdagens pröfning, hafva ständigt utan votering afslagits af första kammaren och äfven med den ändrade sammansättning, kammaren efter de skedda nya valen erhållit, torde dock alltjämt kammarens flesta ledamöter hysa den uppfattning att ett särskildt stadgande, hvarigenom tvångsförsök mot arbetsvillig belägges med straff, fortfarande bör bibehållas i vår lagstiftning. Jag anser mig därför böra för närvarande hemställa om framläggande af förslag allenast till sådan ändring af stadgandet, att dess svåraste brister afhjälpas.

Ett utplånande af stadgandets karaktär af klasslag kan tänkas ske antingen så att man utvidgar området för det straffbara försöket till full motsvarighet mot det i 22 § 1 mom. omhandlade fullbordade brottet eller ock så att man med arbetares tvångsförsök mot arbetsvilliga likställer endast arbetsgifvares försök att tvinga annan arbetsgifvare till deltagande i arbetsinställelse. De förslag till ändring af andra momentet af 22 §, som framlades vid 1911 års riksdag, äro byggda på förstnämnda princip. I förut omförmälda i andra kammaren väckta motion angående ändring af berörda moment, hemställdes sålunda, att detsamma skulle erhålla följande lydelse: »Gör man försök till brott, som nu sagdt är, och är det försök ej med svårare straff särskildt belagdt, straffes med böter eller fängelse.» Ett annat förslag, som framlades i en vid lagutskottets utlåtande fogad reservation, anslöt sig i nu förevarande hänseende fullständigt till det nyssnämnda. Vare sig man väljer den princip, hvarpå dessa förslag hvila, eller endast så till vida utvidgar stadgandets tillämplighet, att man uttryckligen kriminaliserar äfven arbetsgifvares tvångsförsök, synes emellertid utplånandet af det klasslagsmärke, som vidlåder stadgandet, vara tämligen illusoriskt. Arbetsgifvarna använda ju icke och hafva icke heller behof af de tvångsmedel, som pläga användas af arbetarna, och äfven om stadgandet sålunda formellt skulle blifva tillämpligt äfven å arbetsgifvarna, skulle det alltjämt komma att rikta sin udd mot arbetarna. Jag medgifver, att förhållandet skulle ställa sig annorlunda, därest vår strafflag intoge den ståndpunkt, att principiellt alla brott straffades redan på försöksstadiet. Så länge detta emellertid icke är fallet, framställer sig alltid den frågan, hvarför just försök till tvång skall vara straffbart, ehuru försök till de flesta andra brott icke äro det. Svaret skulle ligga i lagrummets historia. Man har velat träffa tvångsförsök mot arbetsvilliga och den vidsträcktare formuleringen afsåge blott att dölja detta faktum. Klass-

märket skulle sålunda hafva bortfallit men stadgandets karaktär af klasslag alltså kvarstå. Härtill kommer ytterligare en annan synpunkt. Genom en generalisering af stadgandet skulle detsamma erhålla utvidgad tillämplighet äfven beträffande tvångsbrott, som föröfvats af arbetare i sammanhang med arbetsinställelser. Visserligen kommer detta förhållande icke att blifva af någon större praktisk betydelse, därest stadgandet undergår de ändringar beträffande tvångsmedlen och straffsatsen, som jag i det följande kommer att föreslå, men med den uppfattning, jag förut uttalat, att ifrågavarande stadgande helst borde alldeles borttagas, kan jag icke finna det tillrädligt, att en reformering af detsamma sker i utvidgande riktning.

Jag öfvergår nu till frågan om tvångsmedlen. En närmare bestämning af begreppet våld synes icke vara behöflig, utan torde afgörandet af frågan, huruvida en kraftanvändning skall betraktas såsom våld eller icke, framdeles såsom hittills böra öfverlämnas åt lagskipningen. Däremot är, på sätt jag förut anmärkt, begreppet hot i behof af en begränsning. De utländska lagarna erbjuda härvidlag blott föga ledning. Nästan samtliga de i främmande lagstiftningar förefintliga specialstadganden angående tvång mot arbetsvilliga hafva afstått från att närmare bestämma hotet; undantag bilda endast den ungerska och den ryska strafflagen, af hvilka den förra bland tvångsmedlen upptagit endast hot med våld, den senare endast straffbart hot. Men äfven de allmänna strafflagarnas stadganden angående okvalificerad tvång hafva ofta nog lämnat hotet obestämt. Så är förhållandet med Finlands och Italiens strafflagar äfvensom det nya tyska strafflagsförslaget af 1909 samt det tyska motförslaget af 1911. Däremot har begreppet blifvit begränsadt i danska, norska, tyska, nederländska och österrikiska strafflagarna, i 1909 års österrikiska förslag samt i de schweiziska förslagen af 1896, 1903 och 1908. Formuleringen är i danska strafflagen »Trusel om Vold», i norska »ved at true med retsstridig adfærd» eller »ved at true med anklage eller anmeldelse for en strafbar handling eller med fremsættelse af en ærekrænkende beskyldning retsstridig tvinger», i tyska strafflagen »Bedrohung mit einem Verbrechen oder Vergehen», i nederländska strafflagen »door bedreiging met geweld of eenige andere feitelijkheid» eller »door bedreiging met smaad of smaadschrift» (genom hot om våld eller om annat ofredande eller om ärekränkning eller smädelse i skrift), i österrikiska strafflagen »... mit einer Verletzung an Körper, Freiheit, Ehre oder Eigenthum .. bedroht ... wenn die Drohung geeignet ist, dem Bedrohten mit Rücksicht auf die Verhältnisse und die persönliche Beschaffenheit desselben, oder auf die Wichtigkeit des angedrohten Uebels gegründete Besorgnisse

einzuflössen», i österrikiska förslaget hot »mit Gewaltanwendung» eller »mit einem rechtswidrigen Nachteil an Freiheit, Ehre oder Vermögen», i schweiziska förslagen »schwere Drohung». Af dessa formuleringar synes ingen lämpa sig för vår strafflags 15 kap. 22 §. Hvad först angår den i norska strafflagen uppställda begränsningen, skulle det ej vara lämpligt att endast i ett enda stadgande använda det för vår strafflags terminologi i öfrigt fullkomligt främmande begreppet rättsstridighet. En liknande anmärkning kan göras mot de schweiziska förslagens uttryck »allvarligt hot», hvarförutom detta begrepp saknar nödig objektiv bestämdhet. En efterbildning af den danska eller den nederländska strafflagens formulering skulle åter på ett tämligen godtyckligt sätt uppdelas tvångsförsök medelst hot i sådana, som vore straffbara enligt 22 § 2 mom., och sådana, som vore straffbara endast enligt 23 §, af hvilka de till den förra gruppen hörande fallen icke alltid behöfde vara de, som förtjänade kvalificerat straff. De kasuistiska stadgandena i österrikiska strafflagsförslaget torde åter afse att träffa alla praktiska fall af hot med brottslig gärning. De tillämpa sålunda liksom den tyska strafflagens stadgande samma princip som vår strafflags 15 kap. 23 § och ingen anledning föreligger därför att icke hellre använda sistnämnda lagrums formulering.

I själfva verket erbjuder denna den lösning, som ligger närmast till hands. Därest 22 § 2 mom. omredigerades på dylikt sätt, skulle hotet såsom tvångsmedel erhålla en fast och naturlig begränsning, med ledning af hvilken dess brottslighet eller icke-brottslighet i hvarje konkret fall lätt skulle kunna afgöras äfven af ett mindre skoladt omdöme. Det är också denna linje, som blifvit följd i hittills framställda förslag till ändring i nu förevarande hänseende af ifrågavarande moment. Det skedde redan vid högsta domstolens granskning af förslaget till 1899 års lagändring. Högsta domstolens majoritet yttrade nämligen: »Närmare bestämmelse bör meddelas, huru sådant hot, som här afses, skall vara beskaffadt. Måhända bör för det fall, att någon effekt ej inträdt, ej annat hot än sådant, som omförmäles i 23 §, beläggas med det kvalificerade straffet.» Det sålunda gifna uppslaget blef fullföljdt vid 1911 års riksdag i förut omförmälda reservation, i hvilken hemställdes, att 22 § 2 mom. skulle erhålla följande lydelse: »Gör man genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel omförmäles, försök till tvång, som nu är sagdt, straffes, där gärningen ej med svarare straff särskildt belagd är, med böter eller fängelse.» Mot denna formulering hafva emellertid framställts åtskilliga anmärkningar. Det har sålunda anförts, att sasom medel för försöket ej kunde upptagas våld, enär i våldet redan kunde ligga ett fullbordadt brott enligt 15 kap. 22 § 1 mom. Om man sloge armarna om en person och mot hans vilja

hölle honom fast under några minuter, hade man genom våld tvingat honom att något tåla och gärningen kunde således straffas enligt 22 § 1 mom. Om man åter gjort fullkomligt detsamma för att tvinga honom till något, skulle gärningen rubriceras såsom försök och således enligt reservationen straffas lindrigare. Vidare skulle reservationens formulering af stadgandet, såvidt det afsåge försök till tvång medelst hot, medföra den inkonsekvens, att därest i försökshandlingen låge ett fullbordadt brott, exempelvis en fullbordad ärekränkning enligt 16 kap. 11 § strafflagen, komme försökshandlingen enligt reservationens förslag under bestämmelsen för fullbordad ärekränkning, hvari stadgas högst 200 kronors böter, under det att det icke utförda hotet om dylik ärekränkning under i öfrigt alldeles lika omständigheter kunde drabbas af ända upp till två års fängelse. Gentemot dessa anmärkningar vill jag till att börja med erinra därom att de i lika grad träffa det nuvarande stadgandet i 22 § 2 mom., ehuru de förmenta bristerna där mindre framträda vid det förhållande att tvångsmedlen ej särskildt nämnas utan beträffande dem genom orden »på sätt nu är sagdt» göres en hänvisning till 1 mom. Äfven fränsett denna omständighet hafva emellertid de gjorda anmärkningarna ej kunnat öfvertyga mig om att reservationens formulering är ur lagteknisk synpunkt otillfredsställande. Genom klausulen »där gärningen ej med svårare straff särskildt belagd är» föreskrifves ju exklusiv tillämpning af 22 § 1 mom., därest ett såsom tvångsmedel använt våld är af beskaffenhet att redan i och för sig utgöra ett fullbordadt brott enligt 1 mom., och 2 mom. hänför sig således enligt sin egen lydelse icke till andra tvångsförsök medelst våld än sådana, i hvilka våldet ej är af nyssnämnda beskaffenhet. Anmärkningen mot formuleringen af stadgandet, såvidt det afser användandet af hot, synes åter hvila på ett förbiseende däraf, att det icke utförda hotets förmåga att verka såsom tvångsmedel grundar sig på rent psykologiska förhållanden, som icke längre föreligga, sedan hotet blifvit verkställt. Innan hotet realiserats, söker den, mot hvilken det riktas, gifvetvis alltid att undgå det obehag, hvarmed hotas, och han verkställer därför mer eller mindre medvetet en vägning mot hvarandra af å ena sidan ifrågavarande obehag, å andra sidan den uppoffring, som kräfvdes för att undgå detsamma. Ofta nog kommer därvid omöjligheten att på förhand bedöma intensiteten hos det obehag, hvarmed hotas, att öka hotets effektivitet. Har hotet åter redan verkställts t. ex. ärekränningen skett eller öfverhufvud den brottsliga gärning, hvarmed hotats, föröfvats, bortfaller ju det motiv, som dessförinnan kunde förmått den hotade att gifva efter. Jag kan därför ej finna något inkonsekvent i att såsom tvångsmedel upptaga hot med brott men ej det fullbordade brottet

själft. En formulering af stadgandet, genom hvilken såsom tvångsmedel upptages våld och sådant hot, som omförmäles i 15 kap. 23 §, är därför enligt min mening ur lagteknisk synpunkt fullt tillfredsställande. Varje ändring af stadgandet i 22 § 2 mom. i den riktning, att såsom försökshandling kriminaliserades äfven annat fullbordadt brott än hot enligt 23 § — t. ex. en ärekränkning, som föröfvades i tvångssyfte — skulle ju för öfrigt utvidga stadgandets tillämplighetsområde vida utöfver de af den nuvarande formuleringen uppdragna gränserna och således stå i direkt strid mot syftet med hela den af mig nu förordade reformen.

Hvad angår den praktiska innebörden af en lagändring, genom hvilket begreppet hot i 22 § 2 mom. begränsas till öfverensstämmelse med det i 23 § beskrifna, kommer ju ifrågavarande linje att så till vida sammanfalla med ett upphäfvande af stadgandet i 22 § 2 mom., att de för närvarande straffbara fall, som skulle blifva straffria, därest stadgandet upphäfdes, blifva straffria, äfven om man behåller stadgandet men begränsar begreppet hot på nyssnämnda sätt. Jag har emellertid redan i det föregående utförligt påvisat, att dessa fall sakna praktisk betydelse. A andra sidan torde ett förslag, som afser allenast ändring af stadgandet, hafva betydligt större utsikter att vinna riksdagens bifall än ett förslag om stadgandets upphäfvande. Därigenom att i förra fallet i strafflagen alltjämt kommer att kvarstå ett stadgande, hvarigenom försök att tvinga arbetsvillig till deltagande i strejk uttryckligen kriminaliseras, kommer ju den brottsliga karaktären hos dylik handling att framträda tydligare än om handlingen vore straffbar endast enligt någon paragraf i 14 kap. eller enligt 15 kap. 23 §, och därest man ytterligare, på sätt jag ämnar hemställa, i 22 § 2 mom. behåller en högre strafflatitud än den, som står till förfogande enligt 14 kap. 13 § och 15 kap. 23 §, kommer ju stadgandet i 22 § 2 mom. att alltjämt få den innebörd, att handling, som är straffbar enligt 14 kap. 13 § eller 15 kap. 23 §, blir kvalificerad, så snart den användes i syfte att tvinga arbetsvillig till deltagande i strejk, äfven om den sålunda afsedda effekten icke uppnås. På grund af hvad jag nu anfört anser jag mig böra hemställa om sådan ändring af 15 kap. 22 § 2 mom., att begreppet hot bestämmes på enahanda sätt som i 23 § i samma kapitel.

Samtliga de förslag till ändring af nu ifrågavarande lagrum, som hittills framkommit i riksdagen, hafva afsett en sänkning af lagrummets straffsats. Emot en dylik reform har af riksdagens lagutskott upprepade gånger anförts, att likställande af försöket med det fullbordade brottet i förevarande fall hade sitt särskilda berättigande därutinnan, att det objektiva faktum, som betecknade skiljaktigheten mellan försök och fullbordadt brott, nämligen att vid försök den afsedda effekten uteblifvit, just i fråga

om brott emot den personliga friheten voro af väsentligt mindre betydelse än fallet vore beträffande andra brottsarter. Redan i försökshandlingen låge nämligen, då den yttrade sig i våld eller hot, ett fullbordadt ingrepp i den personliga friheten. Utskottet har därjämte åberopat stadgandet i 15 kap. 11 § strafflagen såsom exempel på att vår lagstiftning beträffande annat frihetsbrott likställt försök med fullbordadt brott, i det att enligt detta lagrum pinande till bekännelse straffades lika, vare sig det brottsliga syftet vunnes eller ej. Nu anförda resonemang är så till vida riktigt, att redan användandet af våld eller hot i tvångssyfte innebär ett angrepp mot den personliga friheten, men detta förhållande bringas ej till uttryck därigenom att det fullbordade tvångsbrottet och försök därtill likställas utan borde föranlett, att det generella frihetsbrottet förklarats fullbordadt redan på det nuvarande försöksstadiet eller med andra ord att det fullbordade brottet beskrifvits icke såsom ett tvingande medelst våld eller hot utan såsom ett användande af våld eller hot *för att tvinga någon till något*. Det är just så man gått till väga vid affattandet af 15 kap. 11 § och detta lagrum kan således ingalunda åberopas till stöd för utskottets mening. Då lagstiftaren i 22 § såsom fordran i objektivt hänsende för det fullbordade brottet uppställt, att den afsedda effekten inträdt, blir det fullkomligt orimligt att i fråga om straffsatsen med fullbordadt brott likställa det fall att effekten icke inträdt. Den brottsliga viljan *kan* visserligen i senare fallet hafva varit lika intensiv som i det förra och försökets misslyckande *kan* hafva berott på omständigheter, som gärningsmannen icke kan räkna sig till godo, men brottets objektiva realisation har dock icke fortskridit till den punkt, som måste vara uppnådd för att fullbordadt brott skall föreligga, och försöket kan således icke ens i dylika fall anses objektivt likvärdigt med det fullbordade brottet. I de allra flesta fall torde emellertid försökets misslyckande hafva berott därpå att gärningsmannen ej användt nog kraftiga tvångsmedel och i dylika fall kan tydligen icke något skäl anföras till stöd för ståndpunkten att ifrågavarande försök i motsats mot t. ex. mordförsök, våldtäktsförsök, mordbrandsförsök och rånförsök skall drabbas af samma straff som det fullbordade brottet.

I själfva verket torde det icke heller förhålla sig så, att man ansett eller anser ifrågavarande försök lika straffvärdt som det fullbordade brottet, utan man har genom att göra straffsatsen gemensam för båda brottsformerna velat åstadkomma att straffarbete komme att ingå i latituden för försök. Därigenom vinnes nämligen att, äfven då blott försök ägt rum, sådan häktningsbefogenhet, som omförmäles i 19 § 6 mom. 1 st. i förordningen om strafflagens införande, kan utöfvas. Denna synpunkt synes emellertid så mycket mindre böra föranleda bibehållandet af nämnda straffart i straff-

satsen för försöket, som häktningsbefogenheten just vid brott af förevarande slag gifvit anledning till synnerligen talrika och beklagliga obehöriga ingrepp i de enskilda medborgarnas frihet. Jag hänvisar beträffande detta ämne till den redogörelse, jag förut lämnat. Nämnda förhållande torde redan i och för sig tillräckligt motivera en sådan ändring af stadgandet att straffarbete icke vidare kan följa å försöksbrottet. Erinras må dock att äfven efter dylik ändring häktning alltjämt kan äga rum dels i sådana undantagsfall, som omförmälas i 19 § 6 mom. 2 st. samt 19 § 7 mom. i nyssnämnda förordning, dels i alla de fall, då såsom tvångsmedel användts misshandel af sådan beskaffenhet, att den är att bedöma enligt strängare stadgande i 14 kap. än 13 § och då således misshandeln såsom sådan kan medföra straffarbete och därigenom grundlägga häktningsbefogenhet enligt 19 § 6 mom. 1 st. Ett utmönstrande af straffarbete ur straffsatsen är än vidare påkalladt ur den synpunkt att först därigenom straffet för försök kommer att stå i sådant förhållande till straffet för fullbordadt brott, som öfverensstämmer med det i vår strafflag vanliga. Äfven denna synpunkt är belyst i det föregående. Straffsatsen skulle således komma att omfatta böter och fängelse, hvardera straffarten i hela dess skala, och kommer således straffet att kunna stiga högst till fängelse i två år.

De ändringar af 22 § 2 mom., om hvilka jag nu hemställt, torde undanröja de väsentligaste af de brister, som för närvarande vidlåda stadgandet. Visserligen kommer detta alltjämt att ur de synpunkter, som jag förut frambållit, framstå såsom ett undantagsstadgande, men i öfrigt torde alla praktiska olägenheter af dess bibehållande komma att försvinna. Därigenom att begreppet hot i 22 § 2 mom. begränsas på samma sätt som i 15 kap. 23 § kommer ju förstnämnda stadgande hädanefter att i realiteten endast innebära en förhöjning af det i 14 kap. 13 § och i 15 kap. 23 § bestämda straffmaximum för den händelse att de i sistnämnda lagrum omförmälda brott föröfvats i syfte att tvinga arbetsvillig till deltagande i arbetsinställelse. Ytterligare kommer den nuvarande straffsatsens sänkning att medföra den verkan, att häktning icke vidare kan äga rum i normala fall, hvarjämte underdomstolarna torde komma att vid bestämmandet af straffet förfara med mindre stränghet än hittills ofta nog varit förhållandet. Då jag därjämte i det följande kommer att hemställa om vissa inskränkningar i åtalsrätten, torde de skadliga verkningarna af stadgandets kvarstående vara i möjligaste mån förebyggda.

Beträffande lagrummets formulering i andra delar än de hittills behandlade är följande att anmärka. Fordran på rättsstridighet hos tvångsförsöket kommer i stadgandets nuvarande affattning till uttryck i orden »på sätt nu är sagdt», hvilka hänvisa till klausulen »utan laga rätt eller

med missbruk af sin rätt» i 1 momentet. Förstnämnda uttryck hänvisar emellertid äfven till orden »genom våld eller hot», och då hädanefter begreppet hot skulle erhålla en snäfvare begränsning i 2 mom., är följaktligen uttrycket »på sätt nu är sagdt» icke vidare användbart. Å andra sidan kan man icke heller underlåta att uttryckligen angefordran på rättsstridighet. Äfven sedan tvångsmedlen blifvit bestämda på sätt, hvarom jag förut hemställt, kan det nämligen inträffa att ett tvångsförsök saknar rättsstridig karaktär. Beträffande tvångsförsök medelst våld kan sålunda erinras om den rätt att använda tvång, som tillkommer föräldrar och andra uppfostrare gentemot barn, som stå under deras vårdnad; tvångsförsök medelst hot med brottslig gärning kan åter blifva rättsenligt på grund af samtycke från den persons sida, mot hvilken handlingen riktar sig, möjligen äfven såsom innefattande nödvärn eller nödsåtgärd. Beträffande själfva uttrycket »utan laga rätt eller med missbruk af sin rätt» har ju med fullt fog anmärkts, att tillägget »eller missbruk af sin rätt» är öfverflödigt, i det att de fall, som därmed afses, inbegripas redan under uttrycket »utan laga rätt». Då berörda tillägg icke föranleder någon olägenhet samt ett uteslutande af detsamma skulle påkalla jämkning jämväl af ordalagen i 1 mom., har jag emellertid ansett detsamma kunna kvarstå. — I uttrycket »återgå till arbete» har sistnämnda ord ändrats till bestämd form för att tydligare än nu framhålla att fråga är endast om återupptagande af ett genom en arbetsinställelse nedlagdt arbete. Att detta redan nu är meningen framgår såväl af sammanhanget som af en jämförelse med ordalagen i 24 §, hvilka ju legat till grund för affattningen af 22 § 2 mom. — Det i 1 mom. gjorda förbehåll, att stadgandet skall tillämpas endast i det fall, att gärningen icke är särskildt belagd med svårare straff, har hittills i 2 mom. kommit till uttryck i orden »lag samna vare». Då denna hänvisning hädanefter måste bortfalla, har nämnda förbehåll ansetts böra uttryckligen uttalas jämväl i 2 mom.

Jag öfvergår nu till frågan om åtalsrätten vid brott af förevarande slag. Den utländska lagstiftningen företer i detta hänseende en föga enhetlig bild. Finska strafflagen medgifver allmän åklagare åtalsrätt endast i händelse målsäganden angifvit brottet till åtal. Danska strafflagen intager principiellt samma ståndpunkt, men gör undantag för det fall att brottet kan antagas komma att medföra högre straff än fängelse. I dylikt fall kan offentligt åtal äga rum. Högre straff än fängelse kan emellertid icke ådömas i annat fall än då brottet är förenadt med försvårande omständigheter. Enligt norska strafflagen kan offentligt åtal ej äga rum, med mindre detta kräfvades af allmänna hänsyn. Nederländska strafflagen har äfven efter en år 1903 skedd lagändring, som afsåg att bereda ökad skydd åt arbetsvilliga, alltjämt ett

stadgande af innehåll att åtalsrätten är offentlig, därest såsom tvångsmedel användts våld eller hot om våld, men blott privatoffentlig, därest hotet afsett ärekränkning. Den tyska lagstiftningen gör åtalet offentligt öfver hela linjen, och samma är förhållandet med de tyska strafflagsförslagen samt de österrikiska och schweiziska förslagen.

De olika sätt att ordna frågan, som hos oss blifvit föreslagna, återspegla i viss mån de olika uppfattningarna af själfva brottet, om ock äfven vissa andra synpunkter måste göra sig gällande. En linje är sålunda att bibehålla det nuvarande stadgandet i 15 kap. 24 §, enligt hvilket brott, som omförmäles i 22 §, principiellt ej får åtalas af allmän åklagare, där ej målsäganden angifver det till åtal, men undantag göres dels för sådana fall af fullbordadt brott, i hvilka någon tvingats att deltaga i arbetsinställelse eller hindrats att återgå till arbetet eller att öfvertaga erbjudet arbete, dels ock för de mot dessa fall svarande fall af försök, som kriminaliserats i 22 § 2 mom.; i dessa fall äger allmän åklagare att tala å brottet, ändå att angivelse ej skett. En annan linje är att brottet enligt 15 kap. 22 § i sin helhet föres under allmänt åtal; en tredje att stadgandet i 24 § återföres till sin ursprungliga lydelse, enligt hvilken åtalsrätten var privatoffentlig öfver hela linjen; en fjärde slutligen att den offentliga åtalsrätten icke fullständigt borttages utan endast inskränkes.

Då i 24 § enligt detta lagrums ursprungliga lydelse stadgades, att brott, som i 22 § omförmäles, ej finge af allmän åklagare åtalas, där ej målsägande det till sådant åtal angäfve, utgick lagstiftaren otvifvelaktigt från den uppfattning, att nämnda brott ej omedelbart berörde statens intresse, utan i främsta rummet vore att anse såsom förnärmelse allenast af enskild persons rätt. Denna uppfattning har ju alltjämt sin giltighet i de fall, då tvångsbrottets verkningar äro begränsade till den enskilde målsägandens rättssfär. I den händelse brottet innefattar tvång till deltagande i arbetsinställelse eller försök till dylikt tvång, kan detsamma emellertid sträcka sina verkningar betydligt utöfver området för den legale målsägandens rätt, i det att brottet, framför allt om det föröfvats i större omfattning eller under brutallare former, kan åstadkomma rubbning af allmän säkerhet och ordning. Därest så är förhållandet, kan det uppenbarligen icke få bero på målsägandens godtfinnande, huruvida åtal skall anställas eller icke, utan staten har ett fullt själfständigt intresse af att brottet blir beifradt. I dylika fall bör således offentlig åtalsrätt tillkomma allmän åklagare. Däremot kan jag ej dela den ofta uttalade åsikten, att det för den enskilde målsäganden skulle innebära en fördel, att brottet ställdes under offentligt åtal. Det har visserligen påståtts, att

just beträffande brott af förevarande slag fruktan för hämnd i allmänhet förhindrade en angifvelse, som eljest icke skulle uteblifvit. De verkliga förhållandena gestalta sig emellertid ingalunda på nämnda sätt. I de flesta fall äger nämligen angifvelse rum och, därest så ej sker, synes underlåtenheten merendels bero därpå att målsäganden anser handlingen icke vara förtjänt af straff. I de till högsta domstolen fullföljda 37 målen har sålunda angifvelse ägt rum i 23 mål och i de 14 mål, i hvilka åklagaren fört talan utan att angifvelse skett, har åtalet i 7 fall ogillats. Hela antagandet synes för öfrigt hafva föga skäl för sig i sådana fall, i hvilka brottet stannat vid försök. Har en arbetare, som från de strejkandes sida utsatts för våld eller hot, icke gifvit efter utan fortsatt sitt arbete, lär han i regel icke heller af fruktan för hämnd underlåta att angifva det mot honom begångna brottet. Är åter fråga om fullbordadt tvångsbrott och har målsäganden således icke vågat fortsätta arbetet, är det visserligen ganska sannolikt, att han icke heller vågar angifva brottet till åtal, men i så fall torde han lika litet våga göra den anmälan om brottet, som är behöflig, därest detsamma icke på annat sätt kommit till åklagarens kännedom, eller, sedan allmän åklagare å tjänstens vägnar anställt åtal och målsäganden blifvit inkallad till domstolen, vara villig angifva förklaring om att han upphört med arbetet på grund af det mot honom föröfvade tvånget. En dylik förklaring är åter i de flesta fall behöflig för åstadkommande af bindande bevisning. Icke heller i dessa fall ländes således den offentliga åtalsrätten den enskilde målsäganden till något gagn. Snarare torde målets anhängiggörande bereda honom ökadt obehag, och detta blir ännu mera oförskyllt, därest åtalet anställes utan hans föranledande. Ett bibehållande af den nuvarande oinskränkta offentliga åtalsrätten synes för öfrigt vara uteslutet redan på grund af det föga omdömesgilla sätt, hvarpå densamma hittills utöfvats. Jag hänvisar beträffande detta ämne till den redogörelse, som jag förut lämnat. Visserligen kommer den offentliga åtalsrätten ej att medföra samma vådor för rättssäkerheten som hittills, därest, på sätt jag föreslagit, häktningsrätten inskränkes, men redan anställandet af åtal kan tillskynda den, som därpå träffas, ej blott betydande obehag utan äfven skada och förlust, och tillfredsställande skydd bör därför lämnas mot oförstånd eller ovist nit från de allmänna åklagarnas sida.

Att den offentliga åtalsrätten beträffande ifrågavarande brott bör inskränkas till sådana fall, i hvilka den med nödvändighet påkallas af ett offentligt intresse, synes också numera vara tämligen allmänt erkänt, och svårigheten ligger egentligen i att finna en sådan formulering, att stadgandets handhafvande kan anförtros åt allmänna åklagarna. Härför er-

fordras tydligen, att åt dem ej öfverlämnas alltför vidsträckt pröfning utan i stället åtalsrätten bindes vid vissa tämligen konkreta förutsättningar. Ett sådant stadgande som den norska strafflagens ofvan anförda lämpar sig därför icke för våra förhållanden. Under debatten vid 1911 års riksdag angående förevarande ämne föreslogs i stället att allmän åklagare skulle berättigas att, ändå att angifvelse ej skett, åtala sådana fall, i hvilka brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Detta förslag bifölls af andra kammaren och synes hafva vunnit understöd äfven i första kammaren, om ock samtidigt ifrågasattes, huruvida den pröfning, som erfordrades för stadgandets handhafvande, kunde läggas i våra åklagares händer. Jag har efter öfvervägande af förslaget funnit mig kunna biträda detsamma. Äfven med dess begränsning af den offentliga åtalsrätten synes brottet alltjämt kunna åtalas af allmän åklagare i alla sådana fall, i hvilka ett offentligt intresse kan anses påkalla brottets beifrande. Har det begångna tvänget eller tvångsförsöket skett å allmän plats under sådana omständigheter, att det föranlett folksamling eller rubbning af trafiken, faller det under offentligt åtal på den grund att det medfört fara för allmän ordning. Därest såsom tvångsmedel användts misshandel, är ju än vidare enligt 14 kap. 45 § misshandeln såsom sådan underkastad offentligt åtal, så snart den ägt rum å allmän plats. Och slutligen kommer tvång eller tvångsförsök, hvarigenom allmän säkerhet äfventyrats, att alltid kunna åtalas af allmän åklagare. Föreligger icke något af nu nämnda fall, synes brottets beifrande både kunna och böra öfverlämnas åt det enskilda initiativet. Å andra sidan synes det föreslagna stadgandets rätta handhafvande icke ställa öfverdrifna anspråk på allmänna åklagarens omdömesförmåga. Han har ju icke att såsom enligt nyssnämnda stadgande i norska strafflagen ingå i något bedömande af, huruvida åtals anställande är opportunt eller icke, utan endast att undersöka, huruvida den af lagrummet fordrade förutsättningen för offentligt åtal föreligger. Är så förhållandet, är åklagaren skyldig att åtala. En dylik undersökning synes emellertid icke vara svårare i förevarande fall än i många andra.

Därest offentligt åtal kommer att kunna äga rum endast i den händelse brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning, finnes ingen anledning att inskränka den offentliga åtalsrätten till fall af tvång mot arbetsvilliga. Liknande situationer kunna inträda, därest tvångsbrottet föröfvats i annat än nämnda syfte, och jag anser därför att en på ofvan nämnda sätt begränsad offentlig åtalsrätt bör medgifvas med afseende på hela det i 22 § behandlade brottsområdet. Så skedde för öfrigt redan i det inom riksdagen framkomna förslag, som tjänat mig till ledning, och jag har således kunnat i allo ansluta mig till dess formulering.

I enlighet med de grunder, för hvilka jag nu redogjort, har jag låtit upprätta förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.»

Sedan föredragande departementschefen därefter uppläst förslaget, hvilket var af den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar, hemställde han, att lagrådets utlåtande öfver förslaget måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas genom utdrag af protokollet.

Till denna af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan tacktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Bilaga.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Härigenom förordnas, att 22 och 24 §§ i 15 kap. strafflagen skola erhålla följande ändrade lydelse:

22 §.

Tvingar någon, utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskildt belagd är.

Försöker man, utan laga rätt, eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller sådant hot, som i 23 § i detta kapitel sägs, tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse eller hindra någon att återgå till arbetet eller att öfvertaga erbjudet arbete, straffes med böter eller fängelse, i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskildt belagd är.

24 §.

Brott, som i 22 § sagdt är, må ej åtalas af allmän åklagare, där ej målsäganden angifver det till åtal eller ock brottet medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Brott, som i 23 § sägs, må ej åtalas af annan än målsägande.

*Utdrag af protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd fredagen den
19 april 1912.*

Närvarande:

Justitieråden SUNDBERG,
 BORGSTRÖM,
 SKARSTEDT.

Regeringsrådet ERNBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 mars 1912, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas öfver upprättadt förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Förslaget, som finnes bilagdt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits af hofrättsrådet Gustav Olin.

I anledning af förslaget afgåfvos nedan intagna yttranden.

Justitierådet *Borgström*, med hvilken justitierådet *Skarstedt* instämde:

Vid 22 §.

Såsom föredragande departementschefen erinrat, betonades vid granskningen inom högsta domstolen af förslaget angående upptagande i förevarande § af stadgandet om straff för försök att genom våld eller hot tvinga någon att afhålla sig från arbete önskvärdheten af att närmare bestämmelse meddelades huru sådant hot, som i förslaget afsåges, skulle vara beskaffadt; och anfördes i sammanhang därmed att måhända borde för det fall att någon effekt ej inträdt ej annat hot än sådant, som omförmäles i 23 §, beläggas med det kvalificerade straffet.

Den härmed anvisade utvägen att uppnå det antydda målet har nu anlitats i det föreliggande förslaget; och skulle följaktligen enligt det samma i förevarande hänseende allenast hot med brottslig gärning blifva straffbart. Mot den sålunda föreslagna begränsningen torde anledning till anmärkning knappast föreligga. Enligt hvad som framgår af åtskilliga af

departementschefen anförda rättsfall, synes nämligen af högsta domstolen vid tillämpning af ifrågavarande lagrum den tolkning hafva gifvits åt innebörden af begreppet hot att därunder skulle falla endast hot med brottslig eller eljest lagstridig handling, och praktiskt taget lärer hot af sistnämnda beskaffenhet knappast komma till användning i syfte att tvinga någon att afhålla sig från arbete.

Likaså lämnar jag utan anmärkning förslaget i hvad därigenom straffet för det i 2 mom. af paragrafen afsedda fall bestämts lägre än för fullbordadt brott enligt 1 mom.

Vid 24 §.

Att under de senare åren så många mer eller mindre obefogade åtal för tvång mot arbetsvilliga kommit till stånd torde få antagas hafva i väsentlig mån berott därpå att det ena af de båda tvångsmedel, som afses i 22 § af förevarande kapitel — hotet — där lämnats så obestämdt till sin innebörd, att angående denna olika uppfattningar lätteligen kunnat göra sig gällande. Däremot synes den omständigheten att den offentliga åtalsrätten vid dylika brott gjorts oinskränkt icke hafva spelat någon egentlig roll i nämnda hänseende. Och därest man nu, såsom lagförslaget innebär, vill i fråga om försök till tvång mot arbetsvilliga uttryckligen begränsa det straffbara hotet till hot med brottslig gärning, skall tydligtvis ännu mindre möta hinder från nämnda synpunkt att fortfarande låta den offentliga åtalsrätten vara obegränsad. Frågan om behörigheten af den nu föreslagna inskränkningen i åtalsrätten blir därför att bedöma från den synpunkten huruvida statens intresse af ifrågavarande brottshandlingars beifrande kan sägas icke vara tillräckligt starkt för att den offentliga åtalsrätten bör bibehållas i sin nuvarande utsträckning. I afseende härå torde det icke vara tillrådligt att nu utan vidare hänföra nämnda brottshandlingar till de privatoffentliga brottens kategori. Förslaget innebär icke heller något sådant men begränsar å andra sidan åtalsrätten sålunda, att angivelse till åtal skall vara erforderlig i alla de fall då brottet icke medfört fara för allmän säkerhet eller ordning. Denna förslagets ståndpunkt lämnar emellertid, huru tilltalande den i och för sig än må anses vara, rum för den anmärkningen att, om nämnda ståndpunkt blefve lagfäst, man härigenom helt visst skulle komma att ställa den omdömesförmåga, som man velat fränkänna allmänna åklagarna med afseende å deras handhafvande under den gångna tiden af åtalsrätten på förevarande område, på ett väl så starkt prof som hittills. Allmän säkerhet och allmän ordning äro mycket tänkbara begrepp; och särskildt när det gäller sådana, af stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare uppkomna situationer, som utgöra den faktiska

förutsättningen för tillämpligheten af straffbestämmelserna rörande tvång mot arbetsvilliga, ligger det nära till hands att antaga, att i det speciella fallet frågan huruvida fara för allmän säkerhet eller ordning uppkommit skall blifva oriktigt bedömd. Vål kan det härvid naturligtvis inträffa, att åklagarna komma att anställa åtal, som bort uteblifva därför att brottet befinnes icke hafva berört den allmänna säkerheten eller ordningen; men lika väl kan det inträffa, att åklagarna misstaga sig i motsatt riktning och således underlåta att anställa åtal, som i statens intresse varit påkallade.

På grund af det anförda anser jag mig beträffande åtalsrätten icke kunna tillstyrka annat än att det nuvarande stadgandet i 24 § bibehålles.

Justitierådet Sundberg:

Jag har intet att erinra mot förslaget, såvidt det afser ändring af 22 § i 15 kap. strafflagen.

Den föreslagna ändringen af 24 § i samma kap. anser jag mig däremot ej kunna tillstyrka. Att i fråga om brott mot 22 § bygga den offentliga åtalsrätten på begreppen allmän säkerhet och allmän ordning synes icke vara ägnadt att, såsom med nu ifrågasatta lagändring är afsedt, mot anställandet af obefogade åtal bereda bättre skydd än den gällande lagstiftningen erbjuder. Dessa begrepp äro nämligen, enligt hvad förut inom lagrådet antydts, alltför obestämda och tänjbara, och det torde för öfrigt kunna antagas att i alla de utan angivelse anhängiggjorda mål, hvilkas utgång framhäft behofvet af lagändringen, åklagarens inskridande föranledts endast af omsorgen om allmän säkerhet eller ordning. Det må jämväl erinras, hurusom allmän åklagare näppeligen lär kunna annat än i ytterst sällsynta undantagsfall utan målsägandes angivelse eller medverkan i rättegången förebringa bindande bevisning rörande brott enligt 1 mom. i 22 §, hvadan hans nu stadgade åtalsrätt i själfva verket kan anses omfatta allenast gärningar, hvilka äro att bedöma enligt 2 mom. i samma §, något som, så länge dylika gärningar i lagen karakteriseras såsom försök till brott, hvarom sägs i 1 mom., synes vara föga rimligt. På grund häraf hemställer jag, att förevarande § i förslaget måtte undergå sådan ändring, att densamma återställes till den lydelse den hade före 1893 års lagändring.

Regeringsrådet Ernberg:

Det föreliggande förslaget innefattar, bland annat, att försök till tvång, som afses i 15 kap. 22 § 2 mom. strafflagen, skulle, i händelse såsom tvångsmedel användes hot, blifva straffbart allenast i fall hotet är af beskaffenhet, som omförmäles i 23 § af samma kap., således endast om

hotet sker muntligen eller skriftligen samt går ut på misshandel eller annan brottslig gärning. En dylik begränsning af det straffbara hotet, när det användes i tvångssyfte, är enligt min mening alltför snäf. Därigenom skulle utanför lagrummet komma icke blott sådana fall, där hotet sker på annat sätt än muntligen eller skriftligen, t. ex. genom åtbörder eller medelst tillhygge — något som måhända praktiskt sedt icke har så synnerligen stor betydelse — utan äfven de ej sällan förekommande fall, då hotelsen afser vidtagande af handlingar eller åtgärder, som väl icke äro i lag belagda med straff men likväl, om de sättas i verket, medföra ett högst allvarligt lidande för den hotade, ofta nog vida svårare än som följer af en med straff belagd gärning, och som därför, när de begagnas i tvångssyfte, mången gång måste anses ej mindre straffvärda än hotet om viss brottslig gärning. Så t. ex. skulle den, som i dylikt syfte hotar en annan med en än så obetydlig skadegörelse å dennes egendom, straffas enligt förevarande lagrum, medan däremot den skulle gå helt och hållet fri från straff, som hotar annan med åstadkommande af bojkott eller blockad i hans löfliga näring, eller med ett yppande, i strid mot gifvet förtroende, af en utaf den hotade begångnen handling, som, ifall den blir känd, sätter dennes anseende eller välfärd på spel, eller som hotar annan med att offentligen utpeka honom på sådant sätt, att en liknande verkan kan därpå förväntas. Men ett sådant resultat kan svårigen anses tillfredsställande. Det framstår ock såsom en egendomlighet, om man tager i betraktande, att någon begränsning beträffande det straffbara hotet såsom tvångsmedel i 1 mom. af 22 § icke blifvit ifrågasatt. Oegentligt synes nämligen vara, att ett hot, som, utan att innefatta hot om brottslig gärning, dock uppenbarligen i och för sig är af beskaffenhet att bibringa den hotade ett synnerligen kraftigt motiv att underkasta sig den hotandes vilja och hvars ineffektivitet tydligen endast beror af mer än vanlig motståndskraft hos den hotade, skall gå strafffritt, medan precis samma handling, när den riktas emot en mindre motståndskraftig person, som böjer sig af fruktan för hotet, blir underkastad straff. Detsamma kan visserligen sägas beträffande nu gällande strafffrihet för försök afven i åtskilliga andra fall, men motsättningen framträder i nu förevarande fall synnerligen skarpt, då, såsom nyss framhållits, enligt förslaget äfven ett jämförelsevis lindrigt hot skulle, oaktadt det ej medfört åsyftad verkan, bestraffas, så snart hotet går ut på en gärning, som är i lag belagd med straff.

Sant är visserligen, att, såsom föredragande departementschefen framhållit, det ifrågavarande lagrummet, hvilket på grund af den obestämthet, som vidlåder uttrycket hot, vid tolkningen erbjuder en viss svårighet — ett förhållande, som emellertid föreligger äfven i fråga om 1 mom. i förevarande § — skulle i tillämpningen blifva enklare och

lätthandterligare, om den nu ifrågasatta ändringen genomföres. Denna omständighet utgör dock gifvetvis icke i och för sig tillräcklig grund för en begränsning i enlighet med förslaget. Särskildt ifall den åt ifrågavarande brott gifna konstruktionen af försök till rättsstridigt tvång skall i lagen bibehållas — måhända vore nämligen, enligt hvad tidigare blifvit ifrågasatt, lämpligare att däråt gifves karaktären af särskildt, fullbordadt brott, bestående i hot mot arbetsvillig vid arbetsinställelse, användt i syfte att förmå honom att afstå från arbetet — bör, i öfverensstämmelse med hvad ofvan anförts, stadgandets tillämpningsområde i förevarande hänseende göras icke oväsentligt vidsträcktare än i förslaget afses och bestämmas så, att under lagrummet kommer att falla icke blott hot om brottslig gärning utan äfven hot om annat förfarande, ägnadt att medföra svårt eller allvarligt men eller lidande för den, hotet gäller. Den tolkning af ifrågavarande lagrum, som kommit till uttryck i de af departementschefen till stöd för förslaget åberopade, af högsta domstolen under senare åren meddelade utslag, innefattar visserligen en större begränsning i fråga om hotets straffbarhet, men denna tolkning torde i väsentlig mån hafva föranledts af den obestämmdhet, som, enligt hvad förut berörts, vidlåder lagen i ifrågavarande punkt; och i hvarje fall går förslaget i nu omförmälda hänseende längre än hvad i de åsyftade utslagen gjorts gällande.

På grund af hvad sålunda anförts anser jag mig icke kunna tillstyrka förslaget i nu berörda del.

Däremot synas mig goda skäl tala för den föreslagna nedsättningen af straffet för brott, som afses uti ifrågavarande lagrum.

Hvad angår den föreslagna inskränkningen i allmän åklagares åtalsrätt, torde, på sätt redan inom lagrådet anförts, begreppen allmän säkerhet och allmän ordning vara alltför sväfvande och obestämda för att lämpligen kunna läggas till grund för en dylik inskränkning, helst om man tager i betraktande, att allmän åklagare enligt hos oss gällande lag är pliktig åtala förbrytelser, som hemfalla under allmänt åtal. Berörda obestämmdhet skulle säkerligen medföra mycken osäkerhet och ojämnhet i tillämpningen. På grund häraf och då det af skäl, som departementschefen anført, svårigen kan anses tillrådligt att göra allmän åklagares rätt att tala å brott af ifrågavarande beskaffenhet helt beroende af målsägandes angivelse, anser jag mig böra afstyrka förslaget i denna punkt.

Ur protokollet

Erik Ölander.

*Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 26 april 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Sandström anmälde lagrådets den 19 innevarande april afgifna utlåtande öfver det den 29 mars 1912 till lagrådet remitterade förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen följande:

»Enligt hvad lagrådets utlåtande gifver vid handen hafva lagrådets samtliga ledamöter lämnat förslaget utan anmärkning i den del detsamma afser en mildring af straffsatsen för det i 2 mom. af 22 § omförmälda fall. Jämväl den föreslagna begränsningen af begreppet hot har blifvit tillstyrkt af lagrådets flesta ledamöter. En ledamot har däremot anmärkt, att ifrågavarande begränsning vore alltför snäf. Därigenom skulle nämligen utanför lagrummet komma icke blott sådana fall, där hotet skett på

annat sätt än muntligen eller skriftligen, t. ex. genom åtbörder eller medelst tillhygge, utan äfven de ej sällan förekommande fall, då hotelsen afsåge vidtagande af handlingar eller åtgärder, som väl icke vore i lag belagda med straff men likväl, om de sattes i verket, skulle medföra ett högst allvarligt lidande för den hotade, ofta nog vida svårare än det, som följde af en med straff belagd gärning, och som därför, när de begagnades i tvångssyfte, mången gång måste anses ej mindre straffvärda än hot om viss brottslig gärning. Så t. ex. skulle den, som i dylikt syfte hotade en annan med en än så obetydlig skadegörelse å dennes egendom, straffas enligt förevarande lagrum, medan däremot den skulle gå helt och hållet fri från straff, som hotade annan med åstadkommande af bojkott eller blockad i hans lofliga näring, eller med ett yppande, i strid mot gifvet förtroende, af en utaf den hotade begången handling, som, i fall den blefve känd, skulle sätta dennes anseende eller välfärd på spel, eller som hotade annan med att offentligen utpeka honom på sådant sätt, att en liknande verkan kunde däraf förväntas. I öfverensstämmelse med hvad sålunda anförts borde enligt denna ledamots mening stadgandets tillämpningsområde i förevarande hänseende göras icke oväsentligt vidsträcktare än i förslaget afsåges och bestämmas så, att under lagrummet komme att falla icke blott hot om brottslig gärning utan äfven hot om annat förfarande, ägnadt att medföra svårt eller allvarligt men eller lidande för den, hotet gällde.

Den sålunda uttalade uppfattningen kan jag icke dela. Hvad först angår de fall att hotet skett medelst tillhygge eller eljest genom åtbörder har jag i mitt anförande till protokollet den 29 mars 1912 i sammanhang därmed att jag framhållit att dylika fall icke skulle blifva straffbara enligt 15 kap. 22 § 2 mom., därest detta moment erhöile den i förslaget upptagna lydelse, tillika påvisat att nämnda förhållande icke torde komma att erhålla någon praktisk betydelse. Vare sig tvångsförsöket begås af en eller flera personer, torde det vara ett rent undantagsfall att den eller de hotande äga sådan själfbehärskning att de, utan att falla något hotfullt yttrande, inskränka sig till att genom åtbörder gifva uttryck åt sina hotelser. Äfven om så skulle vara förhållandet, blir ju för öfrigt gärningen ingalunda straffri därför att den icke faller under 15 kap. 22 § 2 mom. Innefattar åtbörden resande af lifsfarligt vapen, blir gärningen straffbar enligt 14 kap. 15 §; sker den å allmän plats, kan den blifva straffbar såsom förargelseväckande beteende. Hvad åter angår öfriga af denna ledamot anförda fall, hvilka skulle komma utanför lagrummet, därest detta erhöile den nu föreslagna lydelsen, torde till att börja med böra anmärkas, att ett yppande af en utaf den hotade begången handling, som i fall den

blir känd, sätter dennes anseende på spel, eller ett offentligen skett utpekande af den hotade på ett sådant sätt att en liknande verkan därpå kan förväntas, synnerligen ofta innefattar ärekränkning och att hot med dylik gärning således blir straffbart, äfven om begreppet hot begränsas i enlighet med förslaget. I den händelse hotet däremot icke afser brottslig gärning, kommer detsamma visserligen att, därest förslaget upphöjes till lag, blifva straffritt, men detta kan sägas redan nu vara förhållandet på grund af den tolkning, det nuvarande stadgandet erhållit inom lagskipningen. Jag hänvisar i detta afseende till den utredning jag lämnat i mitt ofvannämnda anförande. För att dylika tvångsförsök skulle komma att drabbas af straff skulle det således icke vara tillräckligt att bibehålla stadgandets nuvarande affattning utan detsamma måste så förtydligas att ofvannämnda lagtillämpning för framtiden omöjliggöres. Val är det sannt att förslaget, teoretiskt sedt, innefattar en i någon mån längre gående begränsning än den, som kommit till uttryck i de af mig åberopade af högsta domstolen meddelade utslag, men på sätt jag i ofvannämnda anförande jämnväl framhållit torde de fall, som enligt högsta domstolens tolkning af det nuvarande stadgandet äro att anse såsom straffbara men enligt det föreslagna stadgandet skulle blifva straffria, praktiskt sedt kunna lämnas fullständigt ur räkningen, en mening, som ju äfven uttalats inom lagrådet.

Den föreslagna ändringen af 24 § i 15 kap. har blifvit afstyrkt af lagrådets samtliga ledamöter. Därvid har dock icke från någon ledamots sida själfva behörigheten af en inskränkning i den offentliga åtalsrätten blifvit bestridd. Tvärtom har en ledamot af lagrådet hemställt om fullständigt borttagande af den offentliga åtalsrätten och två andra ledamöter hafva förklarat sig finna förslagets ståndpunkt i och för sig tilltalande. Men lagrådets samtliga ledamöter hafva ansett att begreppen allmän ordning och allmän säkerhet vore alltför tånjbara och obestämda för att kunna läggas till grund för en inskränkning af åtalsrätten. Två ledamöter hafva i detta hänseende framhållit att, därest förslagets ståndpunkt blefve lagfast, man därigenom helt visst skulle komma att ställa den om dömesförmåga, som man velat fränkänna allmänna åklagarna med afseende å deras handhavande under den gångna tiden af åtalsrätten på förevarande område, på ett väl så starkt prof, som hittills; särskildt när det gällde sådana, af stridigheter mellan arbetsgifvare och arbetare uppkomna situationer, som utgöra den faktiska förutsättningen för tillämpligheten af straffbestämmelserna rörande tvång mot arbetsvilliga, låge det nära till hands att antaga, att i det speciella fallet frågan, huruvida fara

för allmän säkerhet eller ordning uppkommit, skulle blifva oriktigt bedömd. Därvid kunde det visserligen inträffa, att åklagarna komme att anställa åtal, som bort uteblifva därför att brottet befundes icke hafva berört den allmänna säkerheten eller ordningen; men lika väl kunde det inträffa, att åklagarna misstoge sig i motsatt riktning och således underlåte att anställa åtal, som i statens intresse varit påkallade. I stället för den af förslaget omfattade ståndpunkten har därför af lagrådets flesta ledamöter tillstyrkts, att det nuvarande stadgandet i 24 § måtte bibehållas.

Den obestämdhet och tånjbarhet, som onekligen vidlåder begreppen allmän ordning och allmän säkerhet, framkallade hos mig betänkligheter redan under förarbetena till nu ifrågavarande lagförslag. Att jag det oaktadt ansett att nämnda begrepp kunde läggas till grund för stadgandet i ämnet har berott därpå att de praktiska olägenheterna af berörda brister synas blifva tämligen obetydliga och i allt fall mer än uppvägas af de fördelar, ett dylikt stadgande skulle komma att medföra. En granskning af de olika rättsfallen gifver nämligen vid handen att det i de allra flesta fall knappast kan blifva tveksamt, huruvida den i det föreslagna stadgandet fordrade förutsättningen för offentligt åtal förefinnes eller icke. Kommer åtal till stånd, lærer än vidare domstolen icke underlåta att så tidigt som möjligt undersöka huruvida sådant fall är för handen att offentligt åtal får äga rum. Därest allmän åklagare anställer åtal, som bort uteblifva därför att brottet befundes icke hafva berört den allmänna säkerheten eller ordningen, torde således redan vid något af de första rättegångstillfällena nämnda förhållande blifva konstateradt och domstolen till följd däraf förklara åklagaren obehörig och att hans talan icke kan upptagas till pröfning. Under alla omständigheter kommer uppenbarligen det föreslagna stadgandet att för de enskilda medborgarna medföra större trygghet mot obefogade åtal än det nuvarande stadgandet. Om slutligen åklagarna misstaga sig i motsatt riktning och således underlåta att anställa åtal i fall då så bort ske, kan rättelse ju alltid äga rum genom inskridande från öfverordnade åklagaremyndigheters sida. Jag erinrar äfven därom att enligt hvad jag i mitt anförande till protokollet den 29 sistlidna mars påvisat angifvelse äger rum i de allra flesta fall; har så skett, är åklagaren ju pliktig att åtala brottet.

På grund af hvad jag i det föregående anført hemställer jag att förslaget måtte i oförändradt skick, jämlikt § 87 regeringsformen, föreläggas Riksdagen till antagande.»

Denna hemställan, som biträdades af statsrådets öfriga ledamöter, blef af Hans Maj:t Konungen bifallen; och skulle till Riksdagen aflåtas proposition af den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Hjalmar Nyman.